

To 16.11.2023 klo 18 Kuopion Musiikkikeskus
SODAN SOUTUMIES
Kuopion kaupunginorkesteri
Mikkelin kaupunginorkesteri
Atso Almila, kapellimestari
Ville Rusanen, baritoni

Franz Berwald (1796-1868): Alkusoitto oopperasta Kuningatar Goncolda

Sofia Kiviniemi (s. 2003): from -21 to +35
I -21 °C – -18 °C
II +0 °C
III +32 °C – +35 °C
IV -0 °C
V +16 °C – +19 °C

Gabriel Kivivuori Sereno (s. 2003): La pájara – sinfoninen runo (Lintu)

Väliaika 20 minuuttia

Atso Almila (s. 1953) (sävellys ja libretto): Sodan soutumies – sinfoninen runo baritonille ja orkesterille

* * * * *

Franz Adolf Berwald syntyi vuonna 1796 Kustaa Kolmannen ajan jälkeiseen Ruotsiin, joka lopulta joutui luopumaan Itämaastaan, jonka rajoilla oli hiljattain käyty kuulut Ruotsinsalmen taistelut.

Pohjoismaiden merkittävin sinfonikko ennen Sibeliusta, voisi sanoa. Berwaldilla oli omaperäinen ja kekseliäs sävelkieli, vaikka selvästi wieniläisklassisessa perinteessäkin kiinni.

Pippurinen kepeys on kuultavissa *ooppera-alkusoitossa Kuningatar Golconda*, jonka hän sävelsi elämänsä loppuvuosina, aloittaen työn vuonna 1863, viisi vuotta ennen kuolemaansa. Tarina (Vial-Favières) kertoo nuoruuden rakkaudesta, joka menetetään, kun Aline tyttönä kaapataan kuningas Golcondan puolisoiksi. Kuitenkin onnellisesti päättyvän kertomuksen on eri muodoissa säveltänyt useampi muukin mestari, tunnetuin heistä ehkä Donizetti.

Berwaldin Kuningatar Golconda -ooppera esitettiin ensi kerran näyttämöllä vasta vuonna 1968 Tukholmassa Stig Westerbergin johdolla, kuningatar Alinen roolin lauloi sopraano Elisabeth Söderström.

Teksti: Atso Almila

Atso Almilan uran kaari on pitkä myös pedagogiikan saralla, minkä vuoksi hän on halunnut valita ohjelmaan tuomaroimansa lasten ja nuorten Uuno Klami -sävellyskilpailun finaalin kaksi voittajateosta: Nuorten sarjan eli 15-19 -vuotiaiden ensimmäisen palkinnon voittaneen Gabriel Kivivuori Serenon teos La Pajara sekä toiseksi tulleen Sofia Kiviniemen from -21 to +35.

Gabriel Kivivuori Sereno (s. 2003) on meksikolaissuomalainen laulaja, pianisti ja säveltäjä, joka voitti vuoden 2022 lasten ja nuorten Uuno Klami -sävellyskilpailun nuorten sarjan. Gabriel opiskelee Sibelius-Akatemiassa laulua sekä sivuaineenaan sävellystä. Nuoren säveltäjän esikoisorkesteriteoksen on esittänyt Kymi Sinfonietta ja Joensuun kaupunginorkesteri, ja hänen muita teoksiaan on kuultu mm. kilpailuissa ja resitaaleissa Joensuussa sekä Helsingissä.

"*La Pájara* (suom. Lintu) on sinfoninen runo, joka pohjautuu meksikolaisen runoilijan Octavio Pazin runoon 'El Pájaro'. Se on tullut minulle sikäli läheiseksi, että varhain edesmennyttä äitiäni kutsuttiin perhepiirissä nimellä 'la pájara'. Pyrin alun perin pianokonsertoksi säveltämässäni teoksessa leikkimään tonaalisuuden ja atonaalisuuden rajoilla, hypellen puolelta toiselle ja lisäten joukkoon niin impressionistisia kuin ekspressionistisia ja tekstuurimusiikin piirteitä. Inspiraation lähteenäni olivat sävellysprosessissa sellaiset säveltäjät kuin Claude Debussy, Einojuhani Rautavaara ja Kaija Saariaho." (*Gabriel Kivivuori Sereno*)

Gabriel Kivivuori Sereno on kääntänyt teokseensa liittyvän runon (Octavio Paz: "El Pájaro") sanat itse.

Lintu

Hiljaisuus ilman, valon ja taivaan.
Läpikuultavassa hiljaisuudessa päivä lepäsi:
Tilan läpikuultavuus
oli hiljaisuuden läpikuultavuus.
Taivaan liikkumaton valo tynnytti yrttien kasvaa.
Maan ötökät, kivien joukossa,
saman valon alla, olivat kiviä itse.
Aika minuutissa täyttyi.
Täydessä tyyneydessä
kului keskipäivä.

Ja lintu lauloi, ohut nuoli.
Haavoittunut hopearinta sai taivaan värisemään,
lehdet liikkuivat,
yrtit heräsivät...
Ja tunsin että kuolema oli nuoli
jonka ampujaa ei tiedetä
ja silmien auetessa kuolemme.

Sofia Kiviniemi (s. 2003) tuli Klami-sävellyskilpailun Nuorten sarjan toiseksi teoksellaan *from -21 to +35*. Sofia Kiviniemi on helsinkiläislähtöinen säveltäjä, joka opiskelee sävellystä Royal College of Musicissa Lontoossa. Tärkeintä säveltämisessä hänelle on tunnelmallisten äänimaisemien luominen. Nykymusiikin ohella Sofia saa inspiraatiota mm. metallista, kansanmusiikista ja elektronisesta musiikista.

"Viisiosainen orkesteriteokseni "*from -21 to +35*" kuvaa viittä eri lämpötilaa ja säätä. Vuodenaikojen vaihtuminen on ollut yleinen inspiraatio säveltäjille, ja halusin tuoda tuttuun aihepiiriin oman twistini nimeämällä teoksen osat celsiusastein. Lämpötilat mahdollistivat atmosfäärisen ja elävän musiikin säveltämisen, ja pidin aiheita hyvänä myös siksi, että se on universaali ja yleisölle helposti lähestyttävä. Jokaisella on oma tunnesiteensä säähän ja eri lämpötiloihin. Inspiroiduin erityisesti Stravinskyn, Webernin, Giacinto Scelsin ja William Doughertyn teoksista, mutta kuuntelin sävellysprosessin aikana kaikkea Diamanda Galáksesta Jimi Hendrixiin. Toiveenani on, että teos herättää tunteita ja ajatuksia kuulijoissa, eikä jätä kylmäksi – vaikka osa lämpötiloista onkin miinuksen puolella." (*Sofia Kiviniemi*)

Atso Almilan sinfonisen runon Sodan soutumies teksti kertoo kuvitteellisesta soldat Antista, joka komennetaan rusthollilta soutumieheksi Starkotteriin, hemmema- eli hämeenmaaluokan rannikkopurjealuokseen. Tässä taistelussa ei näet hevosemiehillä ollut käyttöä, soutajia tarvittiin.

Taistelussa Antti näkee venäläisen saaristofregatti Svjatoi Nikolajin uppoamisen ja ihmettelee, ettei nuori brittikapteeni Marshall laskenut lippuaan ja antautunut, aiheuttaen näin satojen miesten kuoleman. Anttikan ei selviä hengissä, pohtien myöhemmin haamuna Kustaan ja Katariinan sodan mielettömyyttä.

”Erikoisuutena vilahtaa teoksessa muutama sitaatti Kustaa Kolmannen rantakalliolla säveltämästä voitonmenuetista... Kuulemme myös kaikuja Carl Michael Bellmanin säveltämästä ”Kungens skål” -marssista, joka Kustaata kovin miellytti ja oli ehkä lähinnä Ruotsin kansallislaulun tapaista tuohon aikaan. Tekstin kirjoittamiseen olen saanut arvokasta asiantuntija-apua sotahistorioitsija Jussi T. Lappalaiselta, joka on kirjoittanut näistä sodan päivistä ja laivatyypeistä kirjan Kuninkaan viimeinen kortti (Viipurinlahden ja Ruotsinsalmen meritaistelut 1790 – Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Hämeenlinna 2011).

Haluan Jussi T. Lappalaisen lisäksi kiittää Kymijoen Lohisoiton Matti Jylhä-Vuoriota ja Suomen Merimuseo Vellamoä korvaamattomasta avusta tietojen ja teoksen ilmapiirin suhteen.

Laajennustyön Kymi Sinfoniettan koosta Kuopion kaupunginorkesterille tein orkesterin isot vasket huomioon ottaen. Teokseen tuli myös muutamia draamaan kulkuun liittyviä musiikillisia lisäyksiä.” (Atso Almila)

Atso Almila, kapellimestari

Kapellimestari, säveltäjä Atso Almila on toiminut syyskaudesta 2007 alkaen Kuopion kaupunginorkesterin 2. kapellimestarina. Hän on toiminut Tampereen kaupunginorkesterin kapellimestarina vuosina 1987-1989; Joensuun kaupunginorkesteria hän johti vuosina 1993-2000 ja Kuopion kaupunginorkesteria vuosina 1995-2000. Almila oli Seinäjoen kaupunginorkesterin päävierailija vuosina 2000-2010. Tammikuussa 2010 hän aloitti Joensuun kaupunginorkesterin taiteellisenä neuvonantajana ja 2011 keväällä hänet nimitettiin uudelleen orkesterin taiteelliseksi johtajaksi. Almila on vierailut säännöllisesti Suomen oopperayhdistyksissä, Kansallisoopperassa sekä sinfoniaorkestereissa. Ulkomaiset vierailut ovat tapahtuneet Ruotsiin, Sveitsiin ja Kiinaan. Almila on tehnyt runsaasti nuoriso-orkesterityötä eri maissa. Kesällä 2013 hän johti Savonlinnan Oopperajuhlilla.

Almilan sävellystuotanto käsittää kuusi oopperaa, viisi sinfoniaa, joista neljäs myös balettiteos, puhallinorkesteriteoksia, konserttoja useille soittimille, soolo- ja kamariteoksia sekä jousille että puhaltimille, teatteri- ja elokuvamusiikkia. Almila oli 1990-luvulla kaksi perättäistä kautta Valtion Säveltaidetoimikunnan jäsenenä. Hänelle myönnettiin valtion viisivuotinen taiteilija-apuraha vuonna 2005. Suomen Sinfoniaorkesterit ry:n kultainen kunniamerkki Suomen orkesterielämän hyväksi tehdystä työstä myönnettiin Almilalle syksyllä 2006. Alun perin helsinkiläinen Almila on asunut Kuopiossa vuodesta 1996. Almila opiskeli Sibelius-Akatemiassa orkesterinjohtoa Jorma Panulan johdolla 1970-luvulla. Almila on toiminut elokuusta 2013 lähtien Taideyliopiston Sibelius-Akatemian kapellimestari- ja orkesterikoulutuksen professorina. Syyskuussa 2010 ilmestyi Almilan kokoama kirja Vaistoa on vaikia opettaa, Atso Almilan ja Jorma Panulan keskusteluja kapellimestarin työstä, opettamisesta, musiikista ja elämästä.

Ville Rusanen, baritoni

Baritoni Ville Rusanen on yksi tunnetuimmista suomalaista oopperalaulajista. Rusanen monipuolinen äänenkäyttö ja ilmeikäs esiintyminen ovat vieneet hänet useiden merkittävien oopperatalojen lavoilta niin Suomessa kuin ulkomailla. Hän on vierailut myös monien orkestereiden solistina ympäri maailmaa.

Suomen Kansallisoopperassa Rusanen on vierailut aktiivisesti. Hänen viimeaikaisiin rooleihinsa ovat kuuluneet muun muassa Claude Debussyn Pelléas ja Mélisanden Pelléas, Benjamin Brittenin Billy Budd ja Jaakko Kuusiston Jää-oopperan Petter Kummel. Andrew Lloyd Webberin suurmenestyksessä Oopperan kummitus Rusanen on laulanut nimiroolia. Savonlinnan Oopperajuhlilla Rusanen on nähty muun muassa Sallisen Kullervo-oopperan nimiroolissa ja kesällä 2023 hän lauloi jälleen Rossinin Sevillan parturin nimiroolin.

Ville Rusanen on menestynyt myös kansainvälisillä oopperalavoilla. Hänet on nähty muun muassa Milanon La Scalassa, Lyonin oopperassa Ranskassa, Netherlands Operassa Amsterdamissa, Scottish Operassa ja

Hollannissa Nationale Reisoperassa. Vuonna 2021 Rusanen teki debyyttinsä Luxemburgin oopperassa laulaen Harlekiinin roolin Richard Straussin oopperassa Ariadne auf Naxos.

Ulkomaisilla konserttilavoilla Rusanen on laulanut muun muassa Australiassa Sydney Philharmonian solistina, Lontoossa BBC Proms -festivaaleilla, Chicagon Grant Park Music festivaaleilla, Ranskassa Orchestre National Bordeaux'n solistina, Belgiassa Orchestre Philharmonique de Liègen solistina, Tokiossa NHK Symphony Orchestran solistina, Bergenin filharmonian solistina ja Zürichissä Tonhalle Orchester Zürichin solistina. Hän on vierailut myös useimpien suomalaisten orkestereiden solistina. Ville Rusanen on valmistunut Sibelius-Akatemiasta musiikinmaisteriksi. Hänen laulunopettajinaan ovat toimineet Pertti Rusanen, Jorma Hynninen ja Päivi Nisula. Rusanen on Lappeenrannan laulukilpailujen miestensarjan voittaja 2004 sekä Savonlinna Oopperajuhlien vuoden 2014 taiteilija.

Vuonna 2020 häneltä ilmestyi ensimmäinen soololevy, Polkuja - lauluja suomalaisesta luonnosta, yhdessä pianisti Pami Karvosen kanssa. Viime jouluna Rusanen, Karvonen sekä trumpettisti Jukka Eskolan julkaisivat digitaalisesti Mä kanssa enkelten -joulualbumin.

Vuonna 2023 Rusanen on vierailut mm. Tokiossa Japanin filharmonikkojen solistina ja laulanut Billy Budd-oopperan nimiroolin George Enescu -festivaaleilla Romaniassa.